

Jitka Kazelleová

Několik slov k uplynulým třem letem práce na projektu CLIL z pohledu hlavní manažerky projektu.

Při stanovování cílů, obsahu a výstupů projektu OPVK „*Tvorba metodických materiálů a postupů pro zavádění výuky angličtiny formou CLIL do vyučovacích předmětů 2. stupně ZŠ a nižšího stupně víceletých gymnázií*“ jsme v řídicím týmu Pedagogické fakulty MU vycházeli z mnoha faktorů. Brali jsme v úvahu rozbor stavu výuky v cizích jazycích v naší republice, diskutovali jsme s učiteli, řediteli škol a školní inspekcí. Vycházeli jsme také z poznatků ze seminářů v dalším vzdělávání učitelů a ze zkušeností z jiných projektů realizovaných v naší zemi a v zahraničí.

Koncepce celoživotního učení obsažená ve strategických dokumentech k rozvoji vzdělávání a vzdělávací soustavy v naší republice má v centru pozornosti učícího se jedince a jeho potřeby. Má-li učitel dle strategických směrů a cílů EU co nejlépe využívat existující zdroje, má-li rozvíjet dovednosti své i svých žáků pro znalostní společnost, má-li se on i jeho žáci otevřít světu, má-li umět komunikovat v cizích jazycích, zvyšovat mobilitu a výměny mezi školami a tím posilovat evropskou spolupráci, pak musí být on a jeho prostřednictvím žák na tyto požadavky připraven. Zařazení prvků angličtiny metodou CLIL do výuky napříč předměty jsme viděli jako jedno z řešení, jak napomoci cílům vycházejícím z řady dokumentů závazných pro další rozvoj vzdělávání v České republice. Kromě nesporného jazykového přínosu pro cílovou skupinu učitelů a jejich prostřednictvím i žáků jsme současně brali v úvahu rovněž závěry Evropských koncilů v Lisabonu, Barceloně a Stockholmu, které podporují jako nástroj vzdělávání e-learning. Proto jsme v našem projektu hledali propojení požadavku na jazykové vzdělávání a na vzdělávání on-line.

Samozřejmě jsme při práci na návrhu projektu nemohli předpokládat, zda se nám podaří všechny naše záměry splnit. Hledali jsme cestu, která mohla vést tím žádoucím směrem, ale také nemusela.

Z řady zkušeností nám bylo jasné, že není možno vytvářet slovní zásobu vhodnou pro použití v hodinách a metodická doporučení pro učitele na základě materiálů, které vytvoří odborníci od zeleného stolu. Proto jsme zvolili cestu spolupráce s učiteli z praxe. Učitel nejlépe ví, jaká slovní zásoba je v jeho hodině klíčová a tudíž důležitá i v dalším rozvoji jeho žáka profesním směrem. Dalším pro nás rozhodujícím faktorem bylo zvolit optimální způsob komunikace v rámci celé pracovní skupiny. Vhodným nástrojem se ukázala spolupráce on-line. LMS Moodle se jevil jako nejlepší nástroj pro naše účely nejen pro snadnou manipulaci a dostupnost ale i proto, že spolupracující školy byly často od sebe a i od Brna dosti vzdáleny. Veškerá slovní zásoba sesbíraná v první fázi projektu byla ukládána on-line, překládána odborníky z Pedagogické fakulty, ozvučována rodilými mluvčími a také jimi dále hodnocena. V elektronické databázi byly uloženy nejen veškeré vznikající materiály, ale také zde probíhala výměna zkušeností.

Celému týmu spolupracovníků sloužil ke komunikaci on-line tutorovaný kurz na

<http://moodlinka.ped.muni.cz/course/view.php?id=1684&edit=0&sesskey=0OKf7Bh1D5>

kde byl k dispozici od začátku projektu společný pracovní prostor pro řešení všech v projektu vznikajících materiálů, námětů i připomínek.

Učitelé sbírali v první etapě projektu po dobu 10 měsíců vhodnou slovní zásobu ve svých předmětech. Sesbírané výrazy ukládali do *Databáze výrazů*, kde po vyřídění byla slovní

zásoba dále předávána k překladům, ozvučení a korektuře rodilými mluvčími. Pro potřebu všech zúčastněných se v *Novinkách* objevovaly aktuální informace, pozvánky a metodické pokyny pro práci. Technické záležitosti byly řešeny v kapitole *Technické problémy*, část *Knihy* obsahovala metodické pokyny, vysvětlení metody CLIL, fotogalerii, informační materiály, instruktážní video apod.

Obecná fóra a *Učební fóra* sloužila k řešení průběžných problémů, *Technické fórum* nabízelo možnosti k řešení technických problémů. *Studijní materiály* byly postupně doplňovány instrukcemi, dotazníky apod. V další fázi projektu byly dle potřeby vytvářeny další kapitoly, např. *Diskuzní fórum pro pilotování prvků CLIL*, kde byly zveřejňovány všechny problémy při pilotním ověřování.

V etapě sběru slovní zásoby vyučující nasbírali více než 33 tisíc slov a slovních spojení.

Získaná slovní zásoba byla většinou velmi potřebná, samozřejmě, že některé výrazy se opakovaly, jiné byly pro práci ve třídě nepoužitelné

Problémy pramenily často z neznalosti anglického jazyka – anglická a česká gramatika se odlišuje v řadě kategorií, některá názvosloví a jevy angličtina nezná a a naopak, např. v češtině sběrači dodávali výrazy pro gramatické jevy charakteristické pouze pro češtinu, neexistující však v angličtině – např. *pátým pádem voláme...vzor pro rod mužský...toto slovo skloňujeme dle vzoru...* apod. Dalším problémem byly příliš dlouhé věty s pojmy, které žáci neznali. Tyto věty mohly být využívány ve třídě pouze jako nápisy na nástěnkách, ve formě citátů, popř. jako texty sloužící jen k porozumění klíčovému slovu. V matici se takové výrazy nepřekládaly a objevily se v kategorii *chyba*. Po následné konzultaci s garanty partnerských škol a sběrači slovní zásoby a po jasném stanovení pravidel pro sběr se situace zlepšila.

Řídící tým pracoval s vyučujícími jednak přímo v on-line kurzu, ale také prostřednictvím garantů za jednotlivé partnerské školy, kterých bylo celkem sedm. Drobných problémů na školách bylo po celou dobu dvouleté spolupráce se školami méně než na úplném začátku projektu, ale stále se vyskytovalo nerespektování pokynů garanta, nedodržování pravidel komunikace elektronickou formou, nedodržování stanovených termínů. Problémy byly řešeny konzultacemi s konkrétními osobami, jejich garanty na školách a neustálým doplňováním pokynů do glosáře.

Největší problémy byly z počátku projektu s pomalou odezvou databáze, což sběračům a týmu MU práci ztěžovalo. Proto musela být naprogramována úplně nová databáze, do níž se vstupuje ze stejných míst jako do databáze staré, takže uživatel se bez problémů orientoval v již známém prostředí. Tato databáze byla záměrně vytvořena tak, aby učitelé neukládali stejná slovíčka pro jeden předmět vícekrát. I zde byly problémy s tím, že učitelé si našli cestu, jak pokyny obejít a tím velmi komplikovali práci řešitelskému týmu MU.

V druhé fázi projektu učitelé vytvářeli plány na hodinu a po dobu 10 měsíců pilotně ověřovali vzniklé materiály ve výuce. K výměně zkušeností sloužilo [Diskuzní fórum k plánům hodiny](#) a [Diskuzní fórum pro pilotování prvků CLIL](#). V *Databázi příprav na hodinu* vyučující ukládali Přípravy na hodinu (LP), byl zde seznam LP, v *Práce s databází příprav* našli vyučující další pokyny pro práci. V *Co dělat když...* byly řešeny nejrůznější metodické problémy. *Glosář* nabízel vysvětlení k odchylkám ve srovnání češtiny a angličtiny. *Přílohy* poskytovaly rady, jak pracovat s přílohami, které vznikaly při práci na přípravách na hodiny. Pro zájemce o fotodokumentaci sloužila *Fotogalerie*, prezentace projektu na nejrůznějších konferencích v naší republice a zahraničí byla uložena v *Knize publicity*.

Současně s pilotováním pracovali učitelé na opravách a úpravách vzniklých příprav na hodiny, které byly týmem MU průběžně hodnoceny a opatřovány metodickými doporučeními. Tento cenný materiál pak byl dále zpracováván do metodických sešitů ve třetí etapě projektu, kdy jsme se zaměřili na práci směrem k finálním produktům. Vzniklo celkem 25 metodických

sešitů, které obsahují zkušenosti z projektu týmu MU a týmu pilotujících škol. Sešity jsou doplněny DVD. Problémem pro řídicí tým byl fakt, že jsme předpokládali zájem pilotujících učitelů podělit se o své zkušenosti s pedagogickou veřejností. Tento zájem se prokázal u některých pilotujících učitelů ze ZŠ, zatímco učitelé z gymnázií (s výjimkou dvou vyučujících) o napsání článku s uvedením problémů, negativ i pozitiv z projektu neměli zájem. Totéž platilo o prezentaci zkušeností na seminářích pro učitele, které proběhly v měsících duben – červen 2012. Bohužel ze strany pozvaných gymnázií se neobjevil větší zájem o účast na seminářích a školeních. S tímto faktem řídicí tým opravdu nepočítal. Ačkoliv bylo osloveno množství gymnázií s informacemi o projektu a možnostech proškolení a získání bezplatně řady materiálů, nezájem z této cílové skupiny se projevil také v menším počtu přihlášek na celostátní konferenci.

Nyní jsme na konci tříletého úsilí a je čas bilancovat.

Prvním z výstupů našeho snažení byla tvorba řady metodických materiálů a postupů pro zavádění prvků anglického jazyka metodou CLIL do všech vyučovacích předmětů cílových škol.

Tento úkol byl splněn, vzniklo 24 metodických sešitů s DVD pro jednotlivé předměty na druhém stupni základních škol a v nižším stupni gymnázií (2 x 12) a 1 metodický sešit pro práci s prvky angličtiny určený pro učitele na druhém stupni základní školy praktické. Slovní zásoba na DVD je v písemné i elektronické podobě a je ozvučena. Sešity jsou doplněny ukázkovými hodinami.

Zkušenosti z projektu, ukázky vzorových hodin včetně metodiky zavádění prvků angličtiny byly diseminovány na školy formou informací o projektu a formou 7 metodických seminářů pro zájemce, které uspořádala PdF MU.

V rámci projektu byl dále plánován metodický kurz ke každému pokrytému předmětu v e-learningové formě. I tento cíl jsme splnili.

Protože nám záleželo na tom, aby veškeré vzniklé materiály včetně našich zkušeností z projektu byly přístupny pedagogické veřejnosti, bylo dalším z výstupů projektu uložení výsledků do digitální knihovny. Digitální knihovna je otevřena na adrese:

<http://eldum.phil.muni.cz/> Zde se zájemci mohou zaregistrovat, materiály si stáhnout a používat je dále na své škole.

Posledním výstupem z projektu je uspořádání celostátní konference, kde účastníci dostanou informace o zkušenostech z našeho projektu a dalších projektů, obdrží materiály vzniklé v projektu CLIL a získají praktické metodické rady a pokyny k oživení výuky. Rádi se podělíme o zkušenosti s dalšími nadšenci o práci metodou CLIL ve sborníku, v němž se nachází tento článek.

Všechny tyto naplánované výstupy jsou lehce dohledatelné, co ale dohledat nelze, je náš prvotní cíl a tím bylo a zůstává posílení jazykové a počítačové gramotnosti v naší zemi. Na veškerá hodnocení je příliš brzy. Na partnerských školách jsme mluvili s vedením škol, s učiteli, s garanty, se žáky. Nadšení většiny z nich v nás posiluje naději, že tříletá práce velkého týmu lidí nebyla zbytečná. Ředitelé škol i učitelé potvrdili, že se v průběhu projektu pozitivně změnila atmosféra na školách, učitelé začali více spolupracovat, začali více přemýšlet o metodice své práce. Řada z nich se pustila do studia angličtiny. Vyhodnocené dotazníky od žáků svědčí o tom, že většina žáků i jejich rodičů tuto formu obohacování slovní zásoby v angličtině přivítala.

Důležitou zkušeností z práce na projektu je poznání, že bez podpory vedení škol, by projekt měl poněkud jiný vývoj a jiné výsledky. Nadšený učitel sám mnoho nezmuže.

Evropské projekty jsou velmi náročné na administrativní úkony. Tento fakt nám všem naši práci dosti ztrpčoval. Pokud ale budoucnost ukáže, že výsledky budou chtít převzít a dále rozvíjet další školy v naší zemi, pak projekt splnil svůj cíl. Na hodiny prožité nad vyplňováním papírů a psaním zpráv rádi zapomeneme.

Všem, kteří se rozhodou v naší společné práci pokračovat a dále ji rozvíjet, přeji hodně úspěchů.

PhDr. Jitka Kazelleová, Katedra anglického jazyka a literatury PedF MU Brno, hlavní manažerka projektu CLIL do škol. Po studiích na MU v Brně učila na různých typech škol, od roku 1975 pracuje v oblasti dalšího vzdělávání učitelů, od roku 2005 na Pedagogické fakultě v Brně. V rámci své činnosti uspořádala množství seminářů a kurzů nejen pro učitele všech cizích jazyků, ale i pro inspektory škol a ředitele. Má zkušenosti z práce v řadě projektů včetně mezinárodních.